

**ADİLCEVAZ'DAN BİR ŞEYH VE MÜDERRİS PORTRESİ: MOLLA MASUM
GODİŞKÎ
PORTRAIT OF A SHEIKH AND MUDERRİS FROM ADİLCEVAZ: MOLLA
MASUM GODİŞKÎ**

Cihat BAKIRHAN

Doktora Öğrencisi, Harran Üniversitesi

cihatbakirhan@gmail.com

ORCID: orcid.org/0000-0002-6170-1519

Öz*

Bitlis ulemâsının önemli şahsiyetlerinden ve Nakşî-Hâlidî meşâyihinden olan Molla Masum Godişkî, resmi kayıtlara göre 1931, ailesinin verdiği bilgilere göre ise 1928 yılında dünyaya gelmiştir. Aslen Bitlis ilinin Mutki ilçesinin Godişkan (Alıcık) köyündendir. Kırk yıla yakın Adilcevaz'ın Haskindirük (Bahçedere) köyünde tedris ve irşâd faaliyetleri yürüttüğü için Molla Masum Haskindirükî olarak da bilinir. Dedesi ve babası da bölgede tanınan meşhur âlimlerdendir. İlk eğitimini babası Molla Muhammed Sıddık'dan almış, babası vefat edince dedesi Molla Muhyeddin Godişkî'nin yanında eğitimine devam etmiştir. Bir müddet Ohin (Koyunlu) köyünde Şeyh Halid'in rahle-i tedrisatında bulunan Molla Masum, Silvan'da Molla Yakup Farkinî'nin, Nakşî şeyhi olan kayınpederi Molla Reşit Tırtopî'nin, Molla Sadrettin Yüksel'in ve en son kendisine icâzet veren Molla Nurullah Godişkî'nin yanında da okumuştur. Tasavvufî icâzetini Şeyh Halidî Ohin'den almış ve onun halifesi olmuştur. Muş'un muhtelif köylerinde ve Adilcevaz'ın Bahçedere köyünde fahri imamlik vazifesi yapmış, açmış olduğu medreselerde tedrisat faaliyetlerinde bulunmuştur. Bahçedere köyünde iken resmi göreve atanmış ve emekli oluncaya kadar bu köyde kalmıştır. Faiz hakkında ve Tapu senedinin şer'î delil olup olmadığı hakkında iki risâlesi bulunan Molla Masum 1997 yılında resmi görevinden emekli olduktan sonra Mersin'e taşınmış, orada da tedrisata devam etmiş, 17 Ocak 2016 tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Ahlat'ta Abdurrahman Gazi mezarlığındadır. Bugüne kadar herhangi akademik bir çalışmaya konu olmayan Molla Masum'un hayatı, tedrisat ve irşâd faaliyetleri üzerine çoğunlukla çocukları ve talebeleriyle gerçekleştirilecek mülakatlarla desteklenecek olan bu çalışma, eğitim kurumu olarak medreselerin ve Nakşibendiyye tarikatının Hâlidîyye kolunun Bitlis tarihindeki yerini belirlemek açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Adilcevaz, Medrese, Nakşibendî, Hâlidî.

* Bu makale, Uluslararası Bitlis ve Yöresi Manevi Mimarları Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan "Adilcevaz'dan Bir Şeyh ve Müderris Portresi: Molla Masum Godişkî" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş halidir.

This paper is the final version of an earlier announcement called "Portrait of a Sheikh and Muderris From Adilcevaz: Molla Masum Godişkî", orally presented at a symposium called "International Symposium of Spiritual Architects of Bitlis and Its Region", the content of which has now been developed and partially changed.

Abstract

Molla Masum Godişki, one of the important personalities of Bitlis scholars and a Naqshi-Khalidi sheikhs, was born in 1931 according to official records and in 1928 according to the information provided by his family. He is originally from Godişkan (Alıcık) village of Mutki district of Bitlis province. He is also known as Molla Masum Haskindirûki, as he carried out education and guidance activities in the village of Haskindirük (Bahçedere) of Adilcevaz for nearly forty years. His grandfather and father are also well-known as famous scholars in the region. He received his primary education from his father, Molla Muhammed Siddik, and when his father passed away, he continued his education with his grandfather Molla Muhyeddin Godişki. Molla Masum, who was in the education of Sheikh Khalid in the village of Ohin (Koyunlu) for a while, Molla Yakup Farkinî in Silvan, his father-in-law Molla Reşit Tirtopî, who was the Nakşî sheikh, Molla Sadrettin Yüksel, and finally who gave permission to him he studied with Molla Nurullah Godişki. He received his Sufi approval from Sheikh Khalid Okhiny and became his caliph. He served as an honorary imam in various villages of Muş and Bahçedere village of Adilcevaz, and carried out educational activities in the madrasahs he opened. While he was in the village of Bahçedere, he was assigned to his official duty and stayed in this village until his retirement. Molla Masum, who had two treatises about interest and whether title deeds are religious evidence or not, moved to Mersin when he retired from his official duty in 1997, continued teaching there, and passed away on 17 January 2016. His grave is in the Abdurrahman Gazi graveyard in Ahlat. This study, which will be prepared mostly with interviews with his children and students on the life, lecturing and guidance activities of Molla Masum, who has not been the subject of any academic study until today, is important in terms of determining the place of the madrasahs and the Khalidiyya branch of the Naqshbandiyya sect in the history of Bitlis.

Keywords: Bitlis, Adilcevaz, Madrasah, Naqshbandy, Khalidy.

Giriş

Kadim bir tarihe sahip olan Bitlis, hem eğitim hayatının canlılığı hem de tasavvuf kültürünün etkisi açısından öteden beri hep göz önünde olmuştur. Hz. Ömer'in (ö. 23/644) hilâfeti zamanında fethedilen topraklar arasında bulunan bu kadim şehir, birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış, kimi zaman beylikler kimi zaman da imparatorluklar tarafından idare edilmiştir. Siyaset, edebiyat ve inanç sahasında etkili olan birçok şahsiyetin mensup olduğu bu şehir, çoğu zaman ilmin bölgedeki merkezi olmuştur. Şeref Han (ö. 1012/1603-1604), *Şerefnâme* adlı eserinde Bitlisli bazı âlim ve mutasavvıflardan bahsedip Bitlis'e dair malumatlar verirken şöyle der: "Bütün bunları anlatmamızın sebebi, Bitlis'in her zaman fazilet sahiplerinin ve bilginlerin toplandıkları bir yer olduğunu, sanat ve edebiyat adamlarının merkezi olduğunu açıklamaktır."¹ Evliya Çelebi (ö. 1095/1684) ise *Seyahatnâme*'sinde Bitlis'te bulunan bazı medreselerin ismini vererek her cami ve mescitte tedrisat faaliyetlerinin yürütüldüğünü şu sözlerle aktarmaktadır:

¹ Şeref Han, *Şerefname*, çev. Mehmet Emin Bozarslan (İstanbul: Deng Yayınları, 2011), 267.

“Bunlardan başka yukarıda yazılan cami ve mescitler var ise her birinde birer medrese elbette bulunur. Birer ve ikişer hasbi ders hocaları var ki talebeler ile her mâbedhâne dolu olup bütün ilimler görülür, ama hepsi her ilmi ezber ederler. Bundan dolayı Bitlis Suran-ı Ardalan Ekrâdı ulemâsı meşhurdur. Zira halkı gayetle zeki tabiatlı kimselerdir. Bu kadar medreselerden başka binlerce adet kulübelerde binlerce ilim öğrencileri nice bin ilmi, garip ve acayip fenni öğrenmektedirler.”² Ayrıca Şeref Han'ın da “bütün dünyanın her tarafından, her cins ve milletten dünyayı dolaşan ve ülkeleri gezen diğer seyyahların, Bitlis'in 'Delikli Taş'ından mutlaka geçmeleri gerekmektedir.”³ diyerek dile getirdiği stratejik konumu dolayısıyla Bitlis, ticaret kervanlarının ve dünyayı gezen seyyahların yanı sıra bazı tarikatların özellikle Güneydoğu ve ötesine geçişinde bir kavşak görevini üstlenmiştir. XII. yüzyılda yaşamış meşhur mutasavvıf ve Sühreverdiyye tarikatının kurucusu da olduğu söylenen Ebû'n-Necîb es-Sühreverdî'nin (ö. 563/1168) halifesi, XIII. yüzyılda yaşamış ve Kübreviyye tarikatının kurucusu olan Necmeddîn-i Kübrâ'nın (ö. 618/1221) da müşidi olan Şeyh Ammar Yasir eş-Şeybânî el-Bitlisî'nin (ö. 581/1186) burada yaşamış olması, XVII. yüzyılda Bitlis'te Kâdiriyye tarikatının izlerinin görülmesi,⁴ Nakşibendiye, Gülşeniyye, Bektâşiyye tarikatlarına ait yirmi dolaylarında tekkenin bulunması,⁵ Nurbahşiyye tarikatının tekke ve halifelerinin olması, sadece Bitlis'te değil ülke sathında ve dünyanın muhtelif merkezlerinde birçok müntesibleri bulunan Seyyid Sıbğettullah Arvasî'nin (ö. 1287/1870) halifesi Şeyh Abdurrahman-i Tâğî'nin (ö. 1303/1886), halifesi Şeyh Fethullah Verkanisî'nin (ö. 1316/1899) ve Pir Muhammed Küfrevî'nin (ö. 1315/1898) burada yaşamış olmaları Bitlis'teki tasavvufi hayatın canlılığını gözler önüne sermektedir. Bitlis için “kutlu ve kutsal bir şehir” yakıştırmayı yapan Şeref Han, “Orada, Allah'ı tanıyanlardan ve evliyadan olan birçok mutasavvıf ve şeyhler yetişmiştir.” demektedir.⁶

Mâlumdur ki tarihi süreçte bölgenin tamamında olduğu gibi Bitlis de zamanla hem ilmî hem de tasavvufî etkinliğini büyük oranda yitirmiş fakat tamamen kaybetmemiştir. Bunun da nedeni bölgede cami, medrese ve tekke üçlüsünün birbirlerinin mütemmim cüzü olmasıdır. Bugün, Bitlis'i de içine alan geniş bir coğrafyada neredeyse en etkin tasavvufî ekol olan Nakşî-Hâlidî geleneğinde, medrese ve tekke birlikteliğine büyük bir önemin veriliyor olması⁷ da bunun başka bir nedeni olarak görülebilir. Halil Çiçek'in “Şark Medreseleri” olarak

² Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, ed. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı (İstanbul: YKY Yayınları, 2010), 4 (1. Kitap)/132.

³ Şeref Han, *Şerefname*, 263.

⁴ Mehmet Ardıç, *Bitlis ve Çevresinde Yetişen Mutasavvıflar ve Tasavvuf Kültürünün Oluşması* (Van: Yüzüncü yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 55.

⁵ Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, 4 (1. Kitap)/133.

⁶ Şeref Han, *Şerefname*, 263.

⁷ Abdulcebbar Kavak, *Mevlânâ Hâlid-i Nakşibendî ve Hâlidilik* (İstanbul: Nizamiye Akademi, 2017), 200-201.

nitelendirdiği⁸ bölgenin gayri resmi eğitim kurumları olan medreseler, aynı zamanda birer tekke görevi üstlenmiş, medresenin başında bulunan müderrisler de genellikle bir şeyhten hilafet almış veya bir tarikata intisab etmiş kişiler olmuştur. Bitlis'te tekke-medrese birlikteliğinin görüldüğü yerlerin başında yüzyılı aşkın süredir bu geleneği sürdüren ve günümüzde de aynı işlevi üstlenen Nakşî-Hâlidî tasavvufî geleneğe mensup Norşin⁹ ve Ohin¹⁰ medreseleri gelmektedir.

Tarihi kaynaklardan anlaşıldığı üzere Bitlis halkı öteden beri mütedeyyin bir halk olmuştur. Nitekim Şeref Han da Bitlis halkını "Vilayet halkı ise tamamıyla Şafiî Müslümanlardır; dindarlığa hevesli ve ibadetleri seven kimselerdir. Son derece cesur, cömert ve iyilikseverdirler; misafirlerle ve gelip geçen yolculara büyük ilgi gösterirler. Her Müslüman köyünde, hatta evlerinin üç-dördü geçmeyenlerde bile, beş vakitte İslamiyet'in emrini yerine getiren imamı müezzinli, ibadete açık bir cami vardır. Bu camilerde halk sürekli olarak cemaatle namaz kılmakta, farzları ve sünnetleri kılmakta asla kusur etmemektedir. Bunun içindir ki, çeşitli zamanlarda onlardan, özellikle o güzel şehir Bitlis'te son derece bilgili, kanaatkâr, dindar ve faziletli insanlar çıkmıştır."¹¹ şeklinde tanıtmaktadır.¹² Böylesine mütedeyyin bir halk içinde malumdur ki ilim irfan yuvaları neşvünema bulur ve birbirinden güzîde ilim ve irfan erbabı şahsiyet yetişir. Bu çalışmamızda, kırk yıla yakın Bitlis'in Adilcevaz ilçesinde tedrisat ve irşâd faaliyetleri yürüten âlim ve mutasavvıf Molla Masum Godişki'nin hayatı ve ilim-irşâd faaliyetlerine dair bilgiler sunulacaktır.¹³

1. Hayatı

Molla Masum, resmi kayıtlara göre 1931, ailesinin verdiği bilgilere göre ise 1928 yılında, babası Molla Sıddık kendi köyleri olan Godişkan'da imamlık yaparken dünyaya gelmiş, daha yaşını doldurmadan babası yine imamlık vazifesini icra etmek için Muş'un Hasköy ilçesine bağlı Nok (Koç) köyüne göç etmiştir. Bundan dolayı Molla Masum'un doğum yeri resmi kayıtlarda Nok (Koç) köyü olarak geçmektedir.¹⁴ Babasının ismi Molla Sıddık, annesinin ismi ise Melek'tir. İsminde zikredilen Godişki nisbesi, Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Godişkan (Alicık)

⁸ M. Halil Çiçek, *Şark Medreselerinin Serencâmı* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2009), 12.

⁹ Mehmet Saki Çakır, "Şeyh Abdurrahman-ı Tağî ve Norşin Tekkesi'nden Yayılan Kollar", *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 3/2 (Güz) (2017), 27.

¹⁰ İbrahim Baz, "Ohin Dergâhı ve Hâlidî Gelenek İçerisindeki Yeri", *Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî ve Hâlidîliğin Bingöl ve Çevresi Üzerindeki Etkisi Ulusal Sempozyumu*, ed. Orhan Başaran (İstanbul: Bingöl Üniversitesi, 2017), 1/341.

¹¹ Şeref Han, *Şerefname*, 264.

¹² Şeref Han bu bilgileri verirken, şehrin bir kısmının Ermeni olduğunu, Müslüman olanların Şafii, bir kısmının ise Türklerin egemenliğine girdikten sonra onlara uymak için Hanefi olduklarını da söylemektedir. (Bk. Şeref Han, *Şerefname*, 264.). Ayrıca kitabı tercüme eden M. Emin Bozarslan da 422. dipnotta "Vilayet halkı"ndan maksadın şehir merkezi dışında kalan halk olduğunu yazmaktadır.

¹³ Hayatı şimdiye kadar herhangi akademik bir çalışmaya konu olmayan Molla Masum Godişki'ye dair malumatlar ailesi ve talebeleri ile yapılan görüşmeler neticesinde derlenmiştir. Görüşme yapılan kişilerin listesi çalışmanın sonunda verilmiştir.

¹⁴ Abdussettar Şentürk, "Molla Masum'un Hayatı" konulu kişisel görüşme. Ahlat, 08.Nisan.2021.

köyünden gelmektedir. Godişkan, Mutki'nin Huyut mıntıkasında âlimleri ile ünlü bir köydür. Dedesi¹⁵ ve babası da bölgede tanınan meşhur âlimlerdendir.

Küçük yaşlarda babasının yanında Kur'an okumayla eğitim serüveni başlayan Molla Masum, Kur'an-ı Kerim'i hatmetmeden babasını kaybeder. Babası Molla Sıddık vefat edince, dedesi Molla Muhyeddin'in himayesinde eğitimine devam eder ancak kısa bir zaman sonra dedesi de vefat eder. Molla Masum, dedesinin ölümünden sonra Tatvan'ın Şikranis (Yoncabaşı) köyünde fahri imamlık yapıp medrese açan amcazadesi ve ilk hocası Molla Nurullah Godişki'nin yanına gider. Eğitimine bir müddet de burada devam eden Molla Masum Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Ohin (Koyunlu) köyüne götürülür ve Şeyh Aladdin'in (ö. 1369/1949) oğlu Şeyh Hâlid'in (ö. 1986) talebesi olarak medrese tahsilâtını burada sürdürür. Tahsilinin büyük bir kısmını Ohin köyünde yapan Molla Masum, halasının kocası ve daha sonra kayınpederi olacak olan Şeyh Molla Reşit Tırtopî'nin¹⁶ (ö. 1996) de medresesinde eğitim görür. Eğitim hayatı boyunca Molla Yakup Farkinî ve Molla Sadrettin Yüksel (ö. 2004) gibi hocalardan da dersler alan Molla Masum, ilmi icâzetini ise Molla Nurullah Godişki'den (ö. 2003) alır.

Erken yaşta babasını yitiren ve yetim büyüyen Molla Masum'a hocası Seyda Molla Nurullah Godişki, Molla Reşit Tırtopî'nin kızı Ribabşa'yı ister ve onunla evlendirir, düğün masrafını karşılar ve iki yıl, evinde bir oğlu gibi ikamet ettirir. Medrese tahsilinde de artık sona yaklaşan Molla Masum, son kitaplarını Seyda Molla Nurullah'ın yanında bitirerek icâzet alır. İcazetini aldıktan sonra imamlık vazifesi için Muş'un Soğkom (Yarpuzlu), Andak (Çalaplı) ve Azakpur (Özdilek) köylerinde yaklaşık olarak dört veya beş yıl fahri imamlık yapar. Muş'tan, yine fahri imam olarak Bitlis/Adilcevaz'a bağlı Haskindürük (Bahçedere) köyüne geçer. Bu köyde iken kendisine kadro verilir. İlim hizmetinin büyük bir kısmını bu köyde, bölgenin meşhur kıraat hocalarından biri olan kardeşi Molla Zeki¹⁷ ile beraber ifa eder. Bundan dolayı bölge halkı kendisini "Seyda Molla Masum Haskindirüki" olarak tanır.¹⁸ Burada 40 yıla yakın görev yapan Seyda Molla Masum, medrese eğitiminden sonra köylerde imamlık vazifesi yapmaya başladığı vakitten emekli olduğu 1997 yılına kadar gittiği her yerde medrese açmış ve talebeler yetiştirmiştir. Bugün Türkiye'nin hemen her tarafında onun yetiştirdiği âlimler vardır.

Hayatını ilme adayan ve yüzlerce talebe yetiştiren Molla Masum, emekli olduktan sonra yerleştiği Mersin ilinde de yaşının ve sağlığının el verdiği ölçüde

¹⁵ Molla Masum Godişki'nin dedesi olan Molla Muhyeddin Godişki "Kekê" ismiyle meşhur olmuştur ancak kendisine neden "kekê" deniliğine dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Kek veya Kekê (her iki "k" de yumuşak okunur), Kürtçede "ağabey, abi" gibi anlamlara gelen bir hitap şeklidir. Ayrıca bazen samimiyetin bir ifadesi olarak da kullanılır.

¹⁶ Ahmed-i Hânî'nin soyundan gelen Molla Reşit Tırtopî, Muş ve çevresinde tedrisat ve irşâd faaliyetleri yürüten Nakşî-Hâlidî bir şeyh olup Şeyh Molla Yahya Çokreşî'nin halifelerindedir. Mürşidinin tasavvufi sohbetlerini derlediği "Suhebât" adında bir eseri vardır. Kabri Bulanık'ın Tırtop (Günyurdu) köyündedir.

¹⁷ Molla Masum'un küçük kardeşi olan Molla Zeki, abisi gibi uzun yıllar Bahçedere köyünde tedrisatta bulunmuş, özellikle talebelere verdiği tashih-i hurûf dersleri sayesinde medreselerini diğer medreselerden ayrıcalıklı kılmıştır. 1993 yılında vefat eden Molla Zeki'nin kabri, Tarsus Ashab-ı Kehf kabristanında bulunmaktadır.

¹⁸ Abdussettar Şentürk, "Molla Masum'un Hayatı" konulu kişisel görüşme. Ahlat, 08.Nisan.2021.

hem ilmî çalışmalara hem de tedrisat faaliyetlerine devam etmiştir. 4'ü kız, 3'ü erkek 7 çocuğu bulunan Molla Masum, bütün çocuklarına medrese usulü eğitim vermiş, erkek çocukların hepsi icâzetlerini almıştır. Babasından sonra medresede müderris olan büyük oğlu Molla Abdusettar Şentürk, babasının ilmî mirasını idame ettirmek adına Ahlat'ta kurmuş olduğu Seyda Molla Masum Medresesi'nde tedrisat faaliyetlerini sürdürmektedirler.

1997 yılında resmi görevinden emekli olan Molla Masum, Mersin'e yerleşmiş 17 Ocak 2016 tarihinde de rahmeti Rahman'a kavuşmuştur. Cenazesi, Mersin'den yıllarca kendisine manevi komşuluk yaptığı Abdurrahman b. Muaz (r.a)'nın (ö. 20/641) medfun olduğu ve halk arasında Abdurrahman Gazi türbesi olarak meşhur olan kabristana getirilip defnedilmiştir.

2. Tedris Faaliyetleri ve Talebeleri

Hem Muş'un mezkûr köylerinde hem de Adilcevaz'da ilmî ve irşâdî faaliyetler yürütüp talebelerle ilgilenen Molla Masum, usule uygun olarak klasik medrese eğitimini açtığı medreselerde devam ettirmiştir. Bitlis'te bilinen son dönem müderrisler içinde ilmîne ve medrese eğitim yöntemine en çok güvenilen isimlerden biri olmuştur. Binaen aleyh bölgenin meşhur aileleri ve hocaları çocuklarını eğitim için kendisine göndermişlerdir. Bitlis ve çevresinde kendileri de uzun yıllardır hem ilmî hem de tasavufî hizmet yürüten Şeyh Abdurrahman Tâğî ailesinden Hüsametdin Mutlu ve Norşin dergâhı son postnişini Şeyh Nurettin Norşin'in oğlu ve hali hazırda Norşin Medresesi'nin müderrisi olan Şeyh Abdulgani Mutlu; açmış olduğu medreselerde yıllarca tedrisat faaliyetleri yürüten ve Şeyh Yahya Çokreşî'nin (ö. 1964) halifesi olan kayınpederi Molla Muhammed Reşit Tırtopî'nin oğlu Molla Hasip Eken ve ilmî icâzetini aldığı Molla Nurullah Godişki'nin oğlu Molla Sefa Özdemir kendisinden ders alan önemli isimler arasındadır.

Talebelerinden bazıları şunlardır: Kendisi ile beraber medresede eğitim faaliyetlerinde bulunan ve ilmî eğitiminin çoğunu kendisinden alan kardeşi Molla Zeki, uzun yıllar Muş'ta müderrislik yapan amcazadesi Molla Reşit Aksoy, Malatya'dan Molla Ahmet Pirhacıoğlu, Molla Masum'un üvey kardeşi ve emekli müftü Molla Fehmi Türkmen, Adilcevaz'da da vaizlik yapan Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi emekli öğretim üyesi merhum Prof. Dr. Yusuf Işıcık, Kozluk'tan Molla Seyyid Abdurrahman, Bahçedere köyünden Molla Mehmet Cepe ve Molla Cemal Tavşan, Muş'ta emekli imam Felemez Yetkin, damadı Molla Salih Hergül, kardeşi Molla Zeki'nin damadı Molla Takyettin İğde, Hizan'dan Molla Süleyman Hırîtî ve Molla Mehmet, Van Erciş'ten Molla Faruk Yetişkin, Ahlat Siddikiye Medresesi müderrisi Molla Hikmet Demirkol, Adilcevaz Bahçedere Mahsumiye Medresesi müderrisi Molla Seracettin Yıldız, Ahlat Abdurhaman Gazi Medresesi müderrisi Molla İsmail Uludağ, Ahlat Seyda Molla Masum Medresesi baş müderrisi oğlu Abdusettar Şentürk, Mersin'de imamlik vazifesi yapan oğlu Mehmet Cüneyt Şentürk, Molla Mustafa Arıkbaş, Molla Abdülmecit İnalkaç, Molla Salih Ay, Molla Rıdvan Kaya ve küçük oğlu Abdulbasit Şentürk.¹⁹

¹⁹ Cüneyt Şentürk, "Molla Masum'un Tedrisat Faaliyetleri ve Talebeleri" konulu kişisel görüşme. Mersin, 20 Nisan 2021.

3. Tarikatı ve İrşad Faaliyetleri

Çocukluğundan itibaren ilim ve irşad faaliyetleri ile meşgul bir ailede büyüyen ve tasavvufla ilgilenen hocalardan ders alan Molla Masum, ilmî icâzetini Molla Nurullah'dan aldıktan sonra Ohin dergâhında Şeyh Hâlid b. Şeyh Aladdin b. Şeyh Fethullah el-Varkanisî'nin himayesinde tasavvufî eğitime başlar ve seyr u sülûkunu onun yanında tamamlayarak tasavvuf icâzetini Şeyh Halid Ohinî'den alır.²⁰ Sûfiyane bir hayat yaşamayı tercih eden Molla Masum tekke faaliyetleri de yürüttüğü medresesinde Hatm-i Hâcegân yapmaya büyük önem verir.²¹

Ehl-i keşf bir şeyh olan ve bulunduğu yerlerde insan ve iman eksenli bir hizmet yürüten Molla Masum, hem ilmî yetkinliği hem de tasavvufî karizması ile özellikle gençlerin gönül dünyasını etkiler.²² İçinde yaşadığı toplumda meydana gelen problemleri çözme konusunda üstün gayret gösterir. Hilmi ve mütebessimliği ile bilinen Molla Masum, kendisine münkir ve düşman olanları dahi huzuruna alıp kendileriyle muhabbet edecek kadar mütevazı bir şeyh portresi çizer.

Kendisine bir soru sorulduğunda mutlak surette kitaptan delil getirerek cevap veren ve onu iyi tanıyanların muttaki, muhlis ve kalbi haşyetle dolu olarak tanımladıkları Molla Masum, her dersten önce talebelere Sâdat-ı kirâm'dan bir şahsiyetin menâkıbdan anlatır öylece derse başlardı.²³ Mezheplere çok riâyet eder ancak asla taassubu tasvip etmez, mütesibi olduğu Tarikat-ı Nakşibendiyye'nin kural ve kaidelerine ise bağlı olduğunu dile getirir, tarikatta kendisinden el alanlara ise medrese ilimlerinden icâzet alıp ilmiyle amel etmeyinceye kadar vird vermezdi.²⁴

4. Eserleri

Çocukları ve talebelerinin verdikleri bilgilere göre Molla Masum Godişki'nin, el yazısı pekiyi olmadığından telifâta çok yönelmemiş bir zattır. Ancak kaleme aldığı bazı risâleleri mevcuttur. Yukarıda da belirtildiği gibi bu risâlelerden birisi faiz hakkında, birisi tapu senedinin Şer'î senet sayılıp sayılmayacağı hakkında diğeri ise Türkiye'nin Dârü'l-İslâm olduğu hakkındadır. Ailesi Molla Masum'un başka konular hakkında da risâlelerinin olduğunu ancak hali hazırda ellerinde mevcut olmadığını belirtmektedir.²⁵

Sonuç

Tarihi geçmişinden de anlaşılacağı üzere birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, Selçuklu'nun ve Osmanlı'nın ilmî ve kültürel mirasını içinde barındırmış

²⁰ İbrahim Baz, *Şeyh Asım Ohinî ve Birketül'l-Kelimât Fî Menâkıbi ba'di's-Sâdat İsimli Eseri* (İstanbul: Nizamiye Akademi, 2018), 41.; Mehmet Saki Çakır, *Seyyid Tâhâ Hakkârî ve Nehrî Dergâhı* (İstanbul: Nizamiye Akademi, 2017), 36.

²¹ Ahmet Pirhacıoğlu, "Molla Masum'un İrşad Faaliyetleri" konulu kişisel görüşme. Malatya, 10 Nisan 2021.

²² Zeki Tan, *Farklı Kültürlerin Ebrusu Adilcevaz* (İstanbul: ARK Yayınevi, 2013), 68.

²³ Ahmet Pirhacıoğlu, "Molla Masum'un İrşad Faaliyetleri" konulu kişisel görüşme. Malatya, 10 Nisan 2021.

²⁴ Ahmet Pirhacıoğlu, "Molla Masum'un İrşad Faaliyetleri" konulu kişisel görüşme. Malatya, 10 Nisan 2021.

²⁵ Cüneyt Şentürk, "Molla Masum'un Tedrisat Faaliyetleri ve Talebeleri" konulu kişisel görüşme. Mersin, 20 Nisan 2021.

olan Bitlis şehri, medreseleri ve dergâhları ile yüzyıllardır birçok âlim ve mutasavvıfın yetiştiği bir merkez olmuştur. Hem Bitlisli bir emir olan Şeref Han hem de *Seyahatnâme* gibi bir şaheser kaleme almış olan Evliya Çelebi yaşadıkları dönemde Bitlis'in ilmî ve irfanî durumundan övgüyle söz etmektedirler. Mezkûr şahsiyetlerin dile getirdiği canlılık günümüze kadar gelmemiş olsa bile bu coğrafyada ne medrese faaliyetleri ne de tasavvuf ve tarikat hareketleri hiçbir zaman etkinliğini yitirmemiştir. Nakşî-Hâlidî ekolün temel prensiplerinden biri olarak kabul edilen tekke-medrese birlikteliğinin canlı örnekleri olan Norşin ve Ohin medreseleri ve tekkeleri yetiştirdiği yüzlerce âlim ve sûfi şahsiyet ile bu amaca hizmet etmiş, ilim ve tasavvufun bu topraklardan kaybolup gitmesinin önünde birer set olmuşlardır.

Bitlis'in ilim ve irfan merkezlerinden ve Nakşî-Hâlidî geleneğinin bölgedeki güçlü temsilcilerinden olan Ohin dergâhından el almış bir sûfi şahsiyet olan Molla Masum Godişki de gerek açmış olduğu medresede yetiştirdiği talebelerle gerekse yapmış olduğu irşâd faaliyetleri ile Bitlis'in ilmî ve irfanî kültürünün gelişmesine katkıda bulunmuştur. Hayatını din hizmetlerine adanmış Molla Masum, ülkenin içinden geçtiği zorlu süreçlerde bile talebe yetiştirmekten ve yaşadığı toplumun sorunlarına çözüm aramaktan geri durmamış, ilmin ve mensup olduğu tasavvufî hareketin kendisine yüklemiş olduğu sorumluluğu yerine getirmek için bütün mesaisini harcamıştır. İlim erbabı bir aileden gelen ve ilme düşkünlüğü, hilmi ve mütebessimliği ile yâd edilen Molla Masum, ilerlemiş yaşına rağmen ders vermeye devam etmesi ve çevresinde gelişen olaylara kayıtsız kalmaması hem ilim adamı olmadaki hem de üstlendiği tasavvufî hilafetteki samimiyetinin göstergesidir. Bugün Bitlis'in Ahlat ve Adilcevaz ilçelerinde onun adının verildiği birkaç medresenin olması ve buralarda yaşayan talebelerinin medrese faaliyetlerini sürdürmesi, Molla Masum Godişki'nin ya da kırk yıla yakın görev yaptığı köye nisbetle kimilerinin "Molla Masum Haskindirûki" olarak tanıdığı bu zatın bölgede unutulmaz izler bıraktığının birer kanıtıdır.

Kaynakça

- Ardıç, Mehmet. *Bitlis ve Çevresinde Yetişen Mutasavvıflar ve Tasavvuf Kültürünün Oluşması*. Van: Yüzüncü yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Baz, İbrahim. "Ohin Dergâhı ve Hâlidî Gelenek İçerisindeki Yeri". *Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî ve Hâlidîliğin Bingöl ve Çevresi Üzerindeki Etkisi Ulusal Sempozyumu*. ed. Orhan Başaran. 1/341-351. İstanbul: Bingöl Üniversitesi, 2017.
- Baz, İbrahim. *Şeyh Asım Ohinî ve Birketül'l-Kelimât Fî Menâkıbi ba'di's-Sâdât İsimli Eseri*. İstanbul: Nizamiye Akademi, 2018.
- Çakır, Mehmet Saki. *Seyyid Tâhâ Hakkârî ve Nehrî Dergâhı*. İstanbul: Nizamiye Akademi, 2017.
- Çakır, Mehmet Saki. "Şeyh Abdurrahman-ı Tağî ve Norşin Tekkesi'nden Yayılan Kollar". *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 3/2 (Güz) (2017), 26-53.
- Çelebi, Evliya. *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*. ed. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı. 6 Cilt. İstanbul: YKY Yayınları, 5. Basım, 2010.
- Çiçek, M. Halil. *Şark Medreselerinin Serencâmı*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2009.
- Kavak, Abdulcebbar. *Mevlânâ Hâlid-i Nakşibendî ve Hâlidîlik*. İstanbul: Nizamiye Akademi, 2. Basım, 2017.

Şeref Han. *Şerefname*. çev. Mehmet Emin Bozarslan. İstanbul: Deng Yayınları, 5. Basım, 2011.

Tan, Zeki. *Farklı Kültürlerin Ebrusu Adilcevaz*. İstanbul: ARK Yayınevi, 2013.

Molla Masum Godişki'nin Hayatı, Tedrisat ve İrşad Faaliyetleri Hakkında Görüşme Yapılan Kişiler

- 1- Abdusettar Şentürk (Oğlu) "Molla Masum'un Hayatı" konulu kişisel görüşme. Ahlat, 08 Nisan 2021.
- 2- Cüneyt Şentürk (Oğlu) "Molla Masum'un Tedrisat Faaliyetleri ve Talebeleri" konulu kişisel görüşme. Mersin, 20 Nisan 2021.
- 3- Ahmet Pirhacıoğlu (Talebesi) "Molla Masum'un İrşad Faaliyetleri" konulu kişisel görüşme. Malatya, 10 Nisan 2021.

EKLER

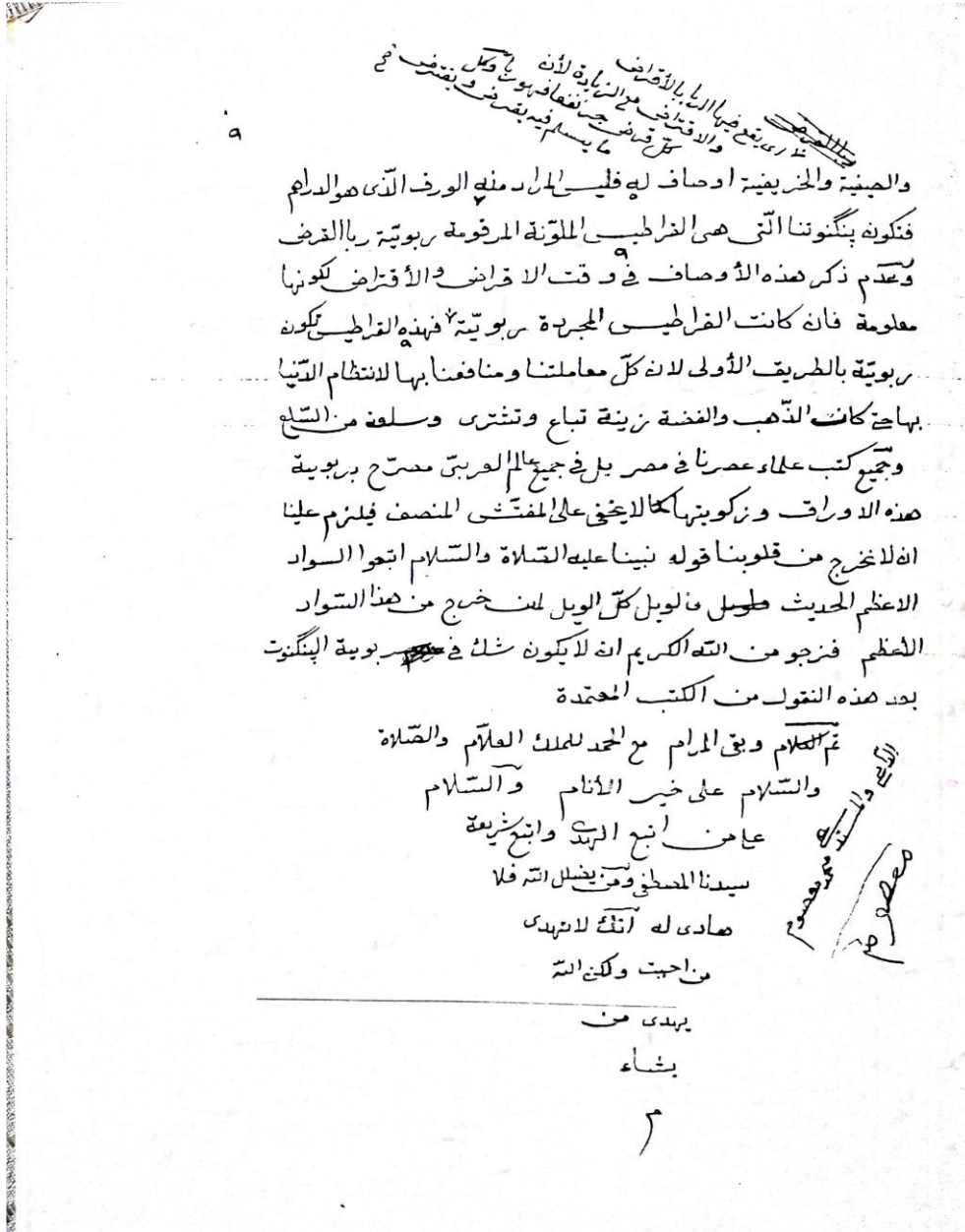
Ek-1. Molla Masum Godişkî

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَمِنْهُ الْعَوْنُ

المحمد لله حق حمده والتعظيم والتبليغ والسلام على من لا نبي بعده وعلى آله وصحبه
والتابعين فبعد السلام عليكم فليكن لكم معلوما ان علته
الربا والورق النقدي المسمى بالبنگنوت الفداء كما يعلم من الكتاب
الفقهية في كتاب الزكاة انه حسبناهما من الغلويس تكون الزكاة
واجبة فيها على افتاء البلقيني والامام البخاري رضي الله عنهما وصريح
كلام الحنفي انها من النقد فيعلم يقينا ان وجوب الزكاة فيها بسبب الفنية
كالفاو لانها ليست قوتاً مدخلاً ولا نوعاً اي ابلا وبطل وغنماً فتكون غنماً و
بيوتية وزكوية أو الفئحة كما هو معلوم منها في باب الربا فتنب عما غنيتها
حرمة جميع انواع الربا فيها فليكن حسبها غنماً يكون جميع انواع معاملتنا
حرماً وسرقتها وغنمها احلالاً لبني لا يكون بيوتية ولا زكوية وفي
هذا حرج اي حرج والحالات الدتت بسبب الاعسر وتنتقل لكم
بعض النقول من الكتاب المعتمدة الهه انا للقلب وانزلة للربيب فكن
عاطفة وتامل فيها لتعلم علماً يقينياً ان الربا والزكاة حاملان في اوراقنا
النوط اي الاوراق التركية وجميع معاملتنا بها صحيح فبغير فنها وغنمها بجره
حكمها فالعامل بها صحيح والزكاة فيها واجبة ومعلوم انه ما تجب فيه الزكاة تكون زكوية
لان للفنية فاما يكون غنماً يكون ربوياً كما يعلم انه وجوب الزكاة فيها وصحة
التعامل بها الاجل الفنية او بدلتها بالربا من الفقه على المناصب الأربعة جلد 1 او وثيقها لها
صحة عبارة: الشافعية قالوا الورق النقدي وهو المسمى بالبنگنوت
التعامل به من قبيل الحوالة على البنك بغيره فملك قيمته ديناً على البنك

والبنك

Ek-2. Molla Masum Godişki'nin Ribâ (Faiz)'e dair talebelerinden Molla Sefa Özdemir'e yazdığı risâlenin ilk sayfası

Ek-3. Molla Masum Godişki'nin Ribâ (Faiz)'e dair talebelerinden Molla Sefa Özdemir'e yazdığı risâlenin son sayfası

Ek-3. Molla Masum Godişkî'nin Ahlat Abdurrahman Gazi mezarliĐında bulunan kabri.